

Ця таблиця підтверджує попередні результати, що найбільш високий зв'язок між особливостями будови тіла тварин та їх пігментації спостерігається в групах з рівнем пігментації 25 – 75%. Зокрема в групі з високим ступенем пігментації критерій достовірності різниці був найвищим по 6-ти індексам. Тобто ця група корів за масо-метричними параметрами та індексами будови тіла найкраще відповідає показникам тварин бажаного типу.

Висновки:

1. Встановлено наявність певного в'язку (наближеного до криволінійного типу), між рівнем пігментації тулуба волосяного покриву корів та їх масо-метричними параметрами, оскільки кореляційне відношення значно переважає значення коефіцієнта кореляції.

2. Найкраще відповідають параметрам тварин бажаного типу корови середніх класів пігментації волосяного покриву, тобто другої та третьої групи з підвищеним та високим рівнем пігментації.

Список використаної літератури

1. MIRAGRO.COM — інформаційно-сервісний портал сільського господарства - Режим доступу. : <http://miragro.com/mast-korov.html>
2. Буркат В. П. Нариси з історії інституту: монографія / В. П. Буркат, І. С. Бородай. – К.: Аграрна наука, 2008. – 556 с.
3. Пелехатий М.С. Екстер'єрно-конституціональні особливості і молочна продуктивність корів поліського типу української чорно-рябої молочної породи різних генотипів / М.С. Пелехатий, В.О. Дідківський, Т.В. Федоренко [та ін.] // Агропромислове виробництво Полісся. – 2008. - №1. – С. 57 – 59.
4. Ладика В.І. Сполучна мінливість статей екстер'єру корів з молочною продуктивністю/ В.І. Ладика, Л.М. Хмельничий, А.М. Салогуб // Зб. наук. пр. Білоцерківського нац. аграр. Ун-ту. – 2010. – Вип. 3 (72). С. 9– 11.
5. Плохинский Н.А. Руководство по биометрии для зоотехников /Н.А. Плохинский. – М.: Колос, 1969. – 256 с.
6. Полковникова А.П. Методические рекомендации по управлению селекционным процессом в стадах и породном массиве крупного рогатого скота / Полковникова А.П., Фролов М.М., Мальцев А.С. – Харьков: НИИЖ Лесостепи и Полесья УССР, 1987. –40 с.

Объектом исследований было племенное поголовье коров украинской черно-пестрой молочной породы (398 голов) частной агрофирмы (ПАФ "Ерчыки" Житомирской области). Исследовались взаимосвязи между окраской волосяного покрова коров и их экстерьерно-конституционными особенностями.

The object of the research was the firstborn of livestock breeding Ukrainian black and white dairy breed (398 animals) of private agricultural company (Paphos "Yerchyky" Zhytomyr region). We studied the relationships between color hair cows and exterior constitutional peculiarities.

Дата надходження в редакцію: 13.11.2012 р.

Рецензент: д.с.г.н., професор Л.М. Хмельничий

УДК [636.082 (477)] (1-8)

РЕЗУЛЬТАТИ СУЧАСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОТОЧНИХ СТАТУСІВ РИЗИКУ ЗНИКНЕННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ М'СНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ

І.В. Гузєв, д.с.-г.н., Інститут розведення і генетики тварин НААН

Вперше у вітчизняній селекційній практиці, на основі нової, уніфікованої з міжнародним досвідом ФАО методики, визначені статуси ризику щодо перспектив збереження усіх породних генофондів спеціалізованого м'ясного скотарства України.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Позитивний факт розширення породного різноманіття спеціалізованої м'ясної худоби за останні $\frac{3}{4}$ століття далеко не завжди супроводжувався пропорційним збільшенням чистопородного представництва в межах кожної породи [1].

До цього необхідно ще відверто додати наявність в нашій країні доволі негативної тенденції, яка часто спостерігається, явного зниження інтересу, а краще сказати уваги як з боку наукової спільноти, так і, особливо, з боку виконавчої

влади, до новоствореної породи, зразу після її офіційної апробації та затвердження. Між тим, реальністю є те, що динаміка племінного поголів'я м'ясної худоби дуже тісно пов'язана із безперебійним отриманням спеціальних державних дотацій на його утримання і розширене відтворення та здешевлення племінного продажу. Перебої у даних напрямках державного фінансування, разом із несвоєчасними відповідними виплатами призводять до чергового скидання поголів'я. Цьому об'єктивно сприяють і занадто низькі

закупівельні ціни на товарну продукцію, а часто і племінний молодняк (за відсутності платоспроможного попиту) спеціалізованої м'ясної худоби. В цих умовах в особливо важкому положенні опиняються найкрупніші континентальні породи франко-італійського кореня (в тому числі і наша українська м'ясна), найкращим чином пристосовані до максимального використання індустріальних (високо витратних) виробничих технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З іншого боку, не дивлячись на те, що доволі багато наукових праць [2-4], в тому числі і нами надрукованих раніше [5-23], було присвячено опису і загальній оцінці генофонду різних або усіх, які використовуються в Україні, порід великої рогатої худоби м'ясного напрямку продуктивності, - серйозних досліджень (і оцінок, ідентифікацій) станів реальних ризиків (зникнення) практично ні для одної породної популяції до сих пір проведено не було. Правда, за ради справедливості, потрібно відмітити відсутність задля цього достатньо простої, зрозумілої, коректної та всебітньо зіставлявальної методичної бази, яку було розроблено і опубліковано автором в 2012 році [24].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є проведення коректної ідентифікації статусів ризику щодо перспектив виживання всіх наявних в Україні генетичних ресурсів спеціалізованого м'ясного скотарства.

Вихідний матеріал, методика та умови дослідження. Вихідним матеріалом дослідження слугували сучасні популяційні параметри всієї наявної племінної бази (за кожним окремим племінним (генетичним) ресурсом – перш за все, породою) спеціалізованого м'ясного скотарства України. Нечисленні та не племінні, але реально існуючі у нас мікро популяції кращого світового генофонду (окремих зарубіжних м'ясних порід) аналізувались за матеріалами інформаційної бази даних (ІБД) Агентства з ідентифікації і реєстрації тварин (AIPT).

Встановлення поточного статусу (категорії) ризику кожної породної (внутрішньопороднотипової) популяції м'ясної худоби України здійснювалось за власно розробленою і модифікованою автором (Гузев І.В., 2012) [24] новітньою методикою, в якій умови дослідження жорстко кореспондуються з міжнародно визнаними Комітетом із генетичних ресурсів тварин ФАО.

Керуючись нею, ідентифікуємо ступені ризику, в яких перебувають племінні ресурси м'ясного скотарства нашої країни.

Виклад основного матеріалу. Максимальну ступінь небезпеки – статус *Критичний* (без контролю або підтримки) однозначно демонструють (див. табл. 1) п'ять зарубіжних генофондових (резервних для України) об'єктів, які взагалі не мають зараз в нас сформованої племінної бази, а саме – породи: кіан, мен-анжу, шортгорн, санта-гертруда і гаскон. Остання французька порода

представлена у нас лише своїм генетичним матеріалом (спермою). А чотири попередні, зафіксовані ІБД AIPT, представлені тільки поодинокими тваринами (від 2-3 корів, як у мен-анжу, шортгорна і санта-гертруди до 22 тварин, у тому числі 15-ти корів – у кіанської породи), що розпорошені за особистими господарствами населення 13-ти областей України. Але, за великим рахунком, це не біда, оскільки поки що є реальна можливість поповнення їх генофонду в нашій країні (за потребою, яка до речі існує) через закупівлю племінних (генетичних) ресурсів із-за кордону (природно, краще з країн їхнього походження).

У третьому статусі - *Критичний, що контролюється* – опинилися (див. табл. 1), після зниження на одну категорію оцінки, по дві вітчизняні та зарубіжні м'ясні породи. Першій з них – нашій найстарішій, аборигенній, "історичному пам'ятнику української сільської культури" – сірій українській знижено на градацію статус за вкрай недостатню кількість (як для національного надбання) племінних стад і оновленого числа чистопородних самиць. Дуже гірко визнавати її реальне теперішнє положення [25-30], а, між іншим, ще століття тому вона займала провідне місце в українському скотарстві, землеробстві й торгівлі, зокрема, сіллю. Хоча і треба відмітити відрядну стабілізацію останнім часом її племінного поголів'я, а протягом останніх десяти років – навіть деякого збільшення поголів'я корів (на 220), племінних господарств (на 2) та розповсюдження племінних особин (ще на дві області – крім Дніпропетровської та Херсонської, вона зараз розводиться ще й у Київській і Донецькій областях).

Другій з них – нашій першій із новостворених – українській м'ясній [31-37] – оцінку знижено за рахунок загрозливих темпів втрати племінних базових господарств з її розведення (яких вже залишилось лише 5), а отже і племінного маточного поголів'я (за останні 10 років на 317 корів) [1, 38, 39], практичної відсутності штучного осіменіння в стадах (за наявності достатньої кількості спермопродукції високоцінних плідників в генофондових кріосховищах) та надмірним використанням живих чистопородних (але далеко не кращої якості) шаролецьких, а інколи, навіть і світлих аквітанських бугаїв.

Ці дві породи мають особливе значення першопроходців у формуванні відносно нової для України галузі спеціалізованого м'ясного скотарства, і тому повинні назавжди залишатися, може дещо попереду з іншими вітчизняними породами, нашою головною турботою щодо забезпечення безумовного збереження їх генофонду не лише задля скорого відродження і нового становлення галузі, а і для охорони історичної пам'яті, нашої національної спадщини.

Третій і четвертій породам – шароле і лімузину – прийшлося знижувати на ранг категорію з огляду на малу чисельність чистопородних стад і

оновленого племінного маточного поголів'я.

Решта чотири зарубіжні породи (геррефорд, світла аквітанська, салерс і п'ємонтезе) отримали даний статус, як і інші свій окремий, завдячуючи

лише своїм реальним теперішнім популяційним параметрам, згідно, запропонованої нами, класифікаційній методиці (без зміщення початкових положень).

Таблиця 1

Популяційні параметри стану, тенденцій та статуси ризику племінних популяцій м'ясних порід великої рогатої худоби України

Порода	N – племстад	КОР*	Поголів'я			+/- корів до 2001 р.	Тенденція*	ЧПР* %	NFN*	Ne*	ΔF*	ΔF _{-50a} *	Статус ризику
			всього	у тому числі									
				корів	бугаїв								
Сіра українська	4	4	1157	449	13	+ 220	↑	> 80	180	51 [36]	1,39	14,4	Критичний, що контролюється
Українська м'ясна	5	4	2400	1015	35	- 317	↓	< 70	249	136 [95]	0,53	5,5	Критичний, що контролюється
Волинська м'ясна	33	5	12432	6038	195	+4156	↑	> 90	5435	756 [529]	0,09	1,0	Поза зоною ризику
- Ковельський ВПТ	9	1	3195	1751	35	+1751	↑	80	701	137 [96]	0,52	5,4	В стані небезпеки, що контролюється
Поліська м'ясна	22	8	6875	2829	80	+2400	↑	< 80	2263	311 [218]	0,23	2,4	Уразливий
- Знам'янський ВПТ	3	2	1306	624	18	+ 195	↑	> 80	250	70 [49]	1,02	10,6	В стані небезпеки, що контролюється
Південна м'ясна (таврійський і причорноморський ВПТ)	9	5	3512	1423	57	+ 606	↑	> 95	676	219 [153]	0,33	3,4	В стані небезпеки, що контролюється
Симентальська м'ясна	15	6	4097	2002	35	+1255	↑	100	2002	138 [96]	0,52	5,4	Уразливий
<i>Всього по вітчизняних породах і типах</i>	91	19	31779	14380	433	+8515	↑	-	-	-	-	-	-
Абердин-ангус	47	14	14135	6579	152	+5274	↑	100	6579	594 [416]	0,12	1,25	Поза зоною ризику
Геррефорд	1	1	71	30	3	- 49	↓	100	11	11 [7]	7,14	74,3	Критичний, що контролюється
Шароле	5	5	856	385	10	+ 235	↑	100	193	39 [27]	1,85	19,3	Критичний, що контролюється
Лімузин	5	4	687	322	10	+ 236	↑	> 90	145	39 [27]	1,85	19,3	Критичний, що контролюється
Світла аквітанська	2	2	297	201	5	+ 166	↑	> 85	86	20 [14]	3,57	37,1	Критичний, що контролюється
Салерс	1	1	230	98	2	+ 25	↑	< 80	39	8 [6]	8,33	86,7	Критичний, що контролюється
П'ємонтезе	1	1	23	8	2	- 3	→	100	4	6 [5]	10,0	104,0	Критичний, що контролюється
<i>Всього по зарубіжних породах</i>	62	16	16299	7623	184	+5884	↑	-	-	-	-	-	-
В цілому по усіх породах	153	21	48078	22003	617	+14399	↑	-	-	-	-	-	-

Примітки: - КОР* - кількість областей розповсюдження; а - в тому числі Автономна республіка Крим;

- Тенденція* - ↑ - зростання, ↓ - падіння, → - стабільність маточного поголів'я;

- ЧПР* - чистопорідне розведення, %;

- NFN* - оновлена кількість самок, голів;

- Ne* - ефективний розмір популяції, голів;

- [Ne_s]* - ефективна чисельність популяції за наявності селекційного тиску, голів;

- ΔF* - рівень інбридингу за покоління, %; - ΔF_{-50a}* - ступінь інбридингу за 50 років відтворення, %

В стані небезпеки, що контролюється знаходяться (див. табл. 1) чотири наші селекційні досягнення: ковельський внутрішньопородний тип (ВПТ) волинської м'ясної, знам'янський ВПТ

поліської м'ясної та таврійський і причорноморський ВПТ південної м'ясної порід. І це викликає занепокоєння, особливо, стосовно зовсім нещодавно апробованих і затверджених знам'янського

ВПТ, що був віднесений до поліської м'ясної породи, та останньої із виведених – південної м'ясної породи [40]. Для них, щоб не сповзти до критичного стану, вкрай необхідні: розширене відтворення наявного племінного поголів'я, збільшення обсягів штучного осіменіння, активізація племінного продажу надремонтного молодняка та створення мережі дочірніх господарств.

Мінімальним ступенем незахищеності, або станом *Уразливий* характеризуються (див. табл. 1) породи: поліська м'ясна [41] і вітчизняна симентальська м'ясна [23, 42], що створюється. При цьому вони також потребують селекційної та організаційної уваги задля того, щоб якомога швидше сягнути верхньої межі станів ризику і опинитись в комфортній для нормального існування зоні. Тим більше, що тварини новоствореної поліської м'ясної породи дуже добре адаптовані ефективно використовувати величезні пасовищні угіддя специфічної (маргінальної) української зони Полісся, а створювана українська симентальська м'ясна порода саме зараз готується до апробації, як нового селекційного досягнення і поки що останнього із запланованих ще десятки років потому.

Сьогодні приходить констатувати, що тільки дві породи (одна серед вітчизняних і одна зарубіжного походження), а саме (див. табл. 1): волинська м'ясна [43-44] і абердин-ангус [45-48], які складають близько десятої частини всього генетичного різноманіття української спеціалізованої м'ясної худоби (17 порід і 21 генофондовий об'єкт) перебувають зараз в абсолютно нормальному щодо перспектив виживання статусі – *Поза зоною ризику*. Лише їх майбутнє в Україні, за умов розумного керування її аграрним комплексом, може інспірувати певний, підкріплений чітко ідентифікованим сучасним надійним станом, оптимізм.

Всі решта наявні в нашій країні племінні ресурси м'ясного скотарства (породи і їх ВПТ), і, зрозуміло, що, перш за все, вітчизняного по-

дження, які вже потрапили в категорію наших і, отже, через нас - у всесвітній список місцевих – потребують негайної розробки невідкладних заходів різного напрямку щодо підвищення їхнього статусу захищеності з метою прикінцевого виведення із зони ризику, не лише для істотного підняття ефективності селекційного процесу (в кінцевому підсумку), а і задля забезпечення, передусім, на перших етапах раннього реагування, надійного збереження їх генофонду, а з ним і "культурного" біорізноманіття нашого тваринництва.

Висновки. Серед виявлених двадцяти одного генофондового об'єкту спеціалізованого м'ясного скотарства України лише два (або близько десятої частини) характеризуються в даний час повністю нормальним для існування статусом – *Поза зоною ризику*, а саме: породи волинська м'ясна і абердин-ангус.

Мінімальний ступінь незахищеності, або стан *Уразливий* демонструють породи: поліська м'ясна і вітчизняна симентальська м'ясна, що створюється.

В стані небезпеки, що контролюється знаходяться чотири наші селекційні досягнення: ковельський ВПТ волинської м'ясної, знам'янський ВПТ поліської м'ясної та таврійський і причорноморський ВПТ південної м'ясної порід.

Категорією *Критичний, що контролюється* оцінюється стан восьми наступних породних популяцій: сіра українська, українська м'ясна, шароле, лімузин, світла аквітанська, салерс, герефорд і п'ємонтезе.

Максимальний рівень небезпеки – статус *Критичний* (без приставок, що контролюється або при підтримці) ідентифіковано у таких п'яти генетичних ресурсів, як: кіан, мен-анжу, гаскон, шортгорн і санта-гертруда.

Таким чином, 9/10 усіх племінних ресурсів українського спеціалізованого м'ясного скотарства знаходиться в різній ступені небезпеки зони ризику щодо їх подальшого існування (виживання).

Список використаної літератури:

1. *Гузев І.В.* Методологія збереження біорізноманіття генетичних ресурсів тваринництва України: дис. ... доктора с.-г. наук : 06.02.01 / Гузев Ігор Вікторович. – Чубинське, 2012. – 630 с.
2. *Миниш Г.* Производство говядины в США: Мясное скотоводство / Г. Миниш, Д. Фокс ; пер. с англ. О. В. Мишихи. – М. : Агропромиздат. – 1986 – 478 с.
3. *Буркат В. П.* Концептуальні підходи до формування галузі м'ясного скотарства / В. П. Буркат // Теорія, методологія і практика селекції. – К. : БМТ, 1999. – С. 332–342.
4. *М'ясне скотарство: минуле, сучасне, майбутнє. 1950-2004 : бібліогр. покажч. л-ри* / [уклад. : В. П. Буркат, І. С. Бородай] ; наук. ред. Ю. Ф. Мельник. – К. : Аграр. наука, 2005. – 328 с.
5. *Концепція розвитку м'ясного скотарства в Україні на період до 2010 року* / [Мельник Ю. Ф., Зубець М. В., Буркат В. П. та ін.] ; М-во АПК України, Укр. акад. аграр. наук, Ін.-т розведення і генетики тварин. – К., 1999. – 66 с.
6. *Генетико-селекційний моніторинг у м'ясному скотарстві* / [Зубець М. В., Буркат В. П., Мельник Ю. Ф. та ін.] ; наук. ред. М. В. Зубець. – К. : Аграр. наука, 2000. – 186 с.
7. *Розвиток творчої спадщини професора М.А. Кравченка його науковою школою на межі тисячоліть* / Ю. Ф. Мельник, М. В. Зубець, В. П. Буркат та ін. // Наук. вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. – К., 2009. – Вип. 138. – С. 13–33.

8. Гузев І. В. Селекція м'ясної худоби: деякі теоретичні і практичні аспекти / І. В. Гузев // Вісн. аграр. науки. – 2000. – № 12. – С. 89–90.
9. Гузев І. В. Ресурси генофонду–2002 бугаїв-плідників спеціалізованих м'ясних порід і типів в Україні / І. В. Гузев // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Сер. "Тваринництво" : наук.-метод. журн. – Суми, 2002. – Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. "Тваринництво України: селекція, технологія, ветеринарна безпека, економіка, виробництво екологічно чистих продуктів" – С. 88–93.
10. Гузев І. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи раціонального використання генетичних ресурсів спеціалізованих м'ясних порід великої рогатої худоби в Україні / І. В. Гузев // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграр. наука, 2003. – Вип. 37. – С. 47–52.
11. Гузев І. В. Деякі сучасні аспекти розведення за лініями у м'ясному скотарстві України / І. В. Гузев // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграр. наука, 2005. – Вип. 38. – С. 37–52.
12. Племінні ресурси м'ясного скотарства України 2000 року / І. В. Гузев, О. П. Чиркова, В. В. Йовенко [та ін.] // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту : наук.-метод. журн. Сер. "Тваринництво". – Суми, 2001. – Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. "Перспективи розвитку скотарства у третьому тисячолітті", м. Суми, 2-5 жовт. 2001 р. – С. 57–61.
13. Формування генофонду імпортованих м'ясних порід в Україні / І. В. Гузев, О. П. Чиркова, Н. І. Марченко [та ін.] // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграр. наука. – 2002. – Вип. 36 – С 55–56.
14. Рекомендації щодо формування племінної бази м'ясного скотарства / [Зубець М. В., Буркат В. П., Гузев І. В. та ін.]; за ред. М. В. Зубця. – Чубинське, 2003. – 34 с.
15. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / [Зубець М. В., Буркат В. П., Гузев І. В. та ін.]; під наук. ред. М. В. Зубця, І. В. Гузева]. – К. : Аграр. наука, 2005. – 176 с.
16. Цільова програма "М'ясне скотарство" / Д. М. Микитюк, В. П. Буркат, І. В. Гузев // Агрокомплекс. – 2004. – № 1. – С. 5–13.
17. Сучасний генофонд спеціалізованого м'ясного скотарства (Вітчизняні породи) / М. В. Зубець, І. В. Гузев, О. П. Чиркова [та ін.] // Мясное дело. – 2005. – № 11. – С. 40–41.
18. Сучасний генофонд спеціалізованого м'ясного скотарства (Європейські континентальні породи) / М. В. Зубець, І. В. Гузев, О. П. Чиркова [та ін.] // Мясное дело. – 2005. – № 12. – С. 36–37.
19. Сучасний генофонд спеціалізованого м'ясного скотарства (Британські породи) / М. В. Зубець, І. В. Гузев, О. П. Чиркова [та ін.] // Мясное дело. – 2006 – № 1. – С. 38–39.
20. Генетичні ресурси м'ясного скотарства / І. Гузев, О. Чиркова, В. Неумивака [та ін.] // Тваринництво України. – 2007. – № 2. – С. 45–48.
21. Породи п'ємонтезе / І. Гузев, О. Чиркова, І. Ментю [та ін.] // Agroexpert. – 2009. – № 9 (14). – С. 52–54.
22. Гузев І. В. Породоутворювальний процес у м'ясному скотарстві України / І. В. Гузев, О. П. Чиркова // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. – К. : Аграр. наука, 2010. – Вип. 44. – С. 10 – 14.
23. Формування української симентальської м'ясної породи / І. В. Гузев, Ю. В. Вдовиченко, Л. О. Дєдова [та ін.] // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. / Нац. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграр. наука, 2010. – Вип. 44. – С. 26–28.
24. Гузев І. В. Нова методика встановлення поточного статусу (категорії) ризику для породної популяції різних видів племінних ресурсів тваринництва України / І. В. Гузев // Вісн. аграр. науки. – 2012. – № 3. – С. 42–48.
25. Чиркова О. П. Результати збереження сірої української породи племзаводу «Поливанівка» / О. П. Чиркова // Проблеми збереження генофонду тварин: матеріали творч. дискусії (14 лют. 2007 р.) / Ін-т розведення і генетики тварин УААН, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова. – К. : Аграр. наука, 2007. – С. 86–88.
26. Генетические ресурсы серого украинского скота в контексте проблемы защиты биологического разнообразия / И. В. Гузев, О. П. Чиркова, С. И. Ковтун [и др.] //Актуальные проблемы биологии воспроизводства животных : материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 60-летию Открытия № 103 о возможности использования семени млекопитающих в условиях глубокого замораживания / РАСХН, ВИЖ, ОАО "Центральная станция искусственного осеменения", 25-26 окт. 2007 г. – Дубровицы ; Бьюково, 2007. – С. 442–445.
27. History and modernity of Ukrainian Grey Breed / I. V. Guziev, O. P. Tchirkova, B. E. Podoba [et. al.] // Taurus Speciale. On the Tracks of Podolics. Proceedings of the International Congress (Matera, 10 July, 2009) / Periodico dell' A.N.A.B.I.C. – Matera: Pres.: Fausto Luchetti, Dir.: Roberta Guarcini; Maggio / Giugno. – 2009. – Anno XX. – № 3. – P. 54–56.

28. *Storia e modernità della Razza Grigia Ucraina* / I. V. Guziev, O. P. Tchirkova, B. E. Podoba [et. al.] // *Taurus Speciale. Sulle Tracce Delle Podoliche. Atti Del Convegno Internazionale (Matera, 10 luglio, 2009) / Periodico dell' A.N.A.B.I.C. – Matera: Pres: Fausto Luchetti, Dir.: Roberta Guarcini ; Anno XX. – 2009. – № 3. – P. 47–56.*
29. *Аналіз племінних племінних ресурсів сірої української породи за генетичними маркерами* / І. В. Гузев, К. О. Арнаут, Б. Є. Подоба [та ін.] // *Методологія наукових досліджень з питань селекції, генетики та біотехнології у тваринництві : матеріали наук.-теор. конф., присвяч. пам'яті акад. В.П. Бурката (Чубинське, 25 лют. 2010 р.) ; за ред. І. В. Гузева. – К. : Аграр. наука, 2010 – С. 53–54.*
30. *Ukrainian Grey: Avoiding close inbreeding. Ukrainian line breeding. Milk production: in Ukraine* / I. V. Guziev, O. P. Chirkova B. E. Podoba [et. al.] // *Podolic cattle: Characterisation of indigenous and improved breeds ; editor I. Bodo / Debrecen University.-Budapest: Te-Art-Rum Bt., 2011. – P. 131–140, 217, 250–253, 303.*
31. *Кравченко Н. А. Породы мясного скота : [учеб. пособие для с.-х. вузов] / Кравченко Н. А. – К. : Вища школа, 1979. – 288 с.*
32. *Погребняк П. Л. Интенсивное мясное скотоводство Украины / Погребняк П. Л. – М. : Колос, 1979. – 238 с.*
33. *Лукаш В. П. Изучение мясных качеств крупного рогатого скота различных пород и помесей / В. П. Лукаш, В. І. Шевченко // *Животноводство. – 1984. – № 3. – С. 30–31.**
34. *Вінничук Д. Т. Оцінка і використання м'ясних бичків / Д. Т. Вінничук, І. О. Гармаш ; за ред. М. В. Зубця. – К., 1992, –114 с.*
35. *Зубець М. В. Наукові тенденції породоутворення в скотарстві України / М. В. Зубець // *Вісн. аграр. науки, 1994. – № 6. – С. 74–83.**
36. *Чиркова О. П. Теоретическое и практическое обоснование создания отрасли мясного скотоводства: В кн.: Генетика, селекция и биотехнология в скотоводстве / О.П. Чиркова, Т.С. Янко.- К.: БМТ, 1997.- С. 491-569.*
37. *Програма селекції худоби української м'ясної породи на період 2002-2010 роки / М-во аграр. політики України, Українська галузева ВНА "М'ясне скотарство", НАУ ; [Угнівенко А.М., Мельник Ю.Ф., Коропець Л.А. та ін.] ; відп. за випуск А.М. Угнівенко.- 2-ге вид., доп. і доопр.- .- К.: Аграрна наука, 2003.- 44 с.*
38. *Гузев І. В. Генетичний потенціал української м'ясної породи / І. В. Гузев, О. П. Чиркова // *Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграр. наука, 1999. – Вип. 31–32 : матеріали Міжнар. наук.-вироб. конф. «Селекційно-генетичні та біотехнологічні методи-консолідації новостворених порід і типів сільськогосподарських тварин». – С. 46–47.**
39. *Перспективи української м'ясної ... / І. Гузев, Ю. Вдовиченко, О. Чиркова [та ін.] // *Тваринництво України. – 2007. – № 2. – С. 55–57.**
40. *Програма селекції худоби південної м'ясної породи на період 2002-2010 роки / М-во аграр. політики України, УААН, Ін-т розведення і генетики тварин УААН, Українська галузева ВНА "М'ясне скотарство" ; [Буркат В.П., Вдовиченко Ю.В., Подрезко Г.М. та ін.] ; відп. за випуск Ю.В. Вдовиченко.- 2-ге вид., доп. і доопр.- К.: Аграрна наука, 2003.- 50 с.*
41. *Програма селекції худоби поліської м'ясної породи на період 2002-2010 роки / М-во аграр. політики України, Ін-т розведення і генетики тварин, Укр. акад. аграр. наук, Укр. галузева ВНА "М'ясне скотарство" ; [Білошицький В. М., Мельник Ю. Ф., Пищолка В. А. та ін.] ; відп. за вип. В. М. Білошицький. – [2-ге вид., доп. і доопр.]. – К. : Аграр. наука, 2003. – 44 с.*
42. *Гузев И. В. Генетический потенциал симментальской породы в Украине / И. В. Гузев, О. П. Чиркова // *Realizări și perspective în creșterea animalelor : materialele simpoz. științific consacrat jubileului de 50 de ani de la fondarea Institutului de Zootehnie și Medicină Veterinară / Ministerul agriculturii și industriei alimentare. Academia de științe. Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară. – Maximovca, 2006. – С. 146–150.**
43. *Генофонд–98 волинської м'ясної породи / І. В.Гузев, І. О. Гармаш, В. Ю. Іванчиков [та ін.] // *Використання сучасних молекулярно-генетичних і біотехнологічних розробок у генетико-селекційних дослідженнях : зб. матеріалів. II Міжнар. конф. (м. Одеса, 13-16 жовт. 1998 р.). – К. : Аграр. наука, 1998. – С. 95–96.**
44. *Програма селекції великої рогатої худоби волинської м'ясної породи на період 2003-2012 роки / М-во аграр. політики України, Ін-т розведення і генетики тварин УААН, Волинський ІАПВ УААН, Українська галузева ВНА "М'ясне скотарство" ; [Янко Т.С., Зубець М.В., Буркат В.П. та ін.] ; відп. за випуск Т.С. Янко.- К.: Аграрна наука, 2003.- 79 с.*
45. *Програма селекції великої рогатої худоби породи абердин-ангус на 2003-2012 роки / М-во аграр. політики України, Держ. наук.-вироб. концерн "Селекція", Ін-т розведення і генетики тварин УААН [та ін.] ; [Пабат В. О., Литовченко А. .М., Зубець М. В. та ін.] ; за заг. ред. І. В. Гузева. – К. : ППНВ, 2005. – 344 с.*

46. *Результати застосування в Україні методу трансплантації ембріонів породи абердин-ангус / І. В. Гузев, С. І. Ковтун, Л. В. Мадісон [та ін.] // Розведення і генетика тварин : міжвід. темат. наук. зб. / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграр. наука, 2006. – Вип. 40 : матеріали IV Міжнар. конф. "Трансплантація ембріонів як інструмент селекції в новому тисячолітті". – С. 43–53.*

47. *Гузев І. Король стейків / І. Гузев, П. Шуст, І. Степанчук // Agroexpert. – 2009. – № 7/8. – С. 58–60.*

48. *Історія, селекція та біологічні особливості абердин-ангусів України : монографія / [Й. З. Сірацький, Є. І. Федорович, І. В. Гузев та ін.] ; за ред. Й. З. Сірацького, Є. І. Федорович. – Корсунь-Шевченків. : Видавець Гаврищенко В.М., 2011. – 431 с.*

Вперше у вітчизняній селекційній практиці, на основі нової, уніфікованої з міжнародним досвідом ФАО методики, визначені статуси ризику щодо перспектив збереження усіх породних генофондів спеціалізованого м'ясного скотарства України.

Впервые в отечественной селекционной практике, на основе новой, унифицированной с международным опытом ФАО методики, определены статусы риска относительно перспектив сохранения всех породных генофондов специализированного мясного скотоводства Украины.

For the first time in domestic selection practice, on the basis of new, unified with the international experience of FAO techniques, are determined statuses of risk concerning prospects of preservation of all pedigree gene pools of the specialized beef cattle breeding of Ukraine.

Дата надходження в редакцію: 22.11.2012 р.

Рецензент: д.с.г.н., професор Л.М. Хмельничий

УДК 636.2. 082 (477):637.051

ЗАБІЙНІ ЯКОСТІ ТА МОРФОЛОГІЧНИЙ СКЛАД НАПІВТУШ БУГАЙЦІВ МОЛОЧНИХ І КОМБІНОВАНИХ ПОРІД

В.В. Федорович, к.с.-г.н., Інститут розведення і генетики тварин НААН

Наведено результати досліджень живої маси, середньодобових приростів, забійних якостей та морфологічного складу напівтуш бугайців молочних і комбінованих порід, яких розводять в умовах західного регіону України. Встановлена міжпородна різниця за вищеназваними показниками. Кращими за м'ясною продуктивністю серед молочних порід виявилися тварини української червоно-рябої молочної породи, серед комбінованих – бугайці симентальської породи.

Одним із важливих завдань агропромислового комплексу є пошук резервів збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва і особливо яловичини. Яловичина характеризується високою поживністю та вмістом у ній незамінних амінокислот і тому є цінним продуктом харчування людини. Нині її більшу частину (біля 80%) одержують за рахунок тварин молочних і комбінованих порід і лише незначну – за рахунок розведення м'ясної худоби. За даними багатьох вчених, велика рогата худоба будь-яких порід при правильному і інтенсивному вирощуванні може досягти високих забійних показників. Тому, для забезпечення населення яловичиною особливу увагу необхідно звертати на покращення м'ясних якостей планових порід великої рогатої худоби, яких розводять в Україні [2,3,7,8].

Матеріали і методи. Дослідження проведені у 5 господарствах: ВСКГ «Нове життя» Виноградівського району Закарпатської області (бура карпатська порода), ТзОВ «Агрофірма «Угринів» Сокальського району Львівської області (айрширська порода), СГТЗОВ «Літинське» Дрогобицького району Львівської

області (симентальська порода), ПОП «Іванівське» Теребовлянського району Тернопільської області (червона польська та українська червоно-ряба молочна порода), СВАТ «Мшанецьке» Теребовлянського району Тернопільської області (українська чорно-ряба молочна порода) на бугайцях молочних та комбінованих порід.

Для вивчення м'ясних якостей було сформовано групи 20-денних бугайців вищеназваних порід по 10 голів у кожній, яких вирощували до 15-місячного віку. Живу масу тварин визначали шляхом індивідуального щомісячного зважування. Середньодобові прирости вираховували за формулою С. Броді:

$$K = \frac{W_t - W_o}{0,5 \times (W_t + W_o)} \times 100,$$

де W_t і W_o – жива маса відповідно в кінці і на початку періоду, кг.

Контрольний забій 3 бугайців кожної породи проводили у 15-місячному віці за методикою ВИЖа та Г.Т. Шкурина і ін. [9]. Передзабійну живу масу визначала після 24-годинної голодної вит-